

14. november 2014

Undervisningsministeriets initiativer med fokus på ordblinde og talblinde elever

For mange ordblinde og talblinde elever får ikke den nødvendige hjælp og støtte, fordi deres vanskeligheder ikke opdages i tide. Derfor er en tidlig identifikation af læsevanskeligheder og talblindhed vigtig for at kunne understøtte denne elevgruppes behov bedst muligt gennem et skoleforløb.

1. Initiativer med fokus på ordblinde og talblinde

Undervisningsministeriet har igangsat og planlægger følgende initiativer med fokus på ordblinde og talblinde elever:

- Udvikling af ordblindetest: Tværgående ordblindetest og udvikling og afprøvning af test med henblik på tidlig identifikation af ordblinde elever med dansk som henholdsvis modersmål og andetsprog og udvikling af teknisk vejledning.
- Udvikling af en test af talblindhed og udvikling af elektroniske vejledninger.
- Projekter om it-baserede læringsformer/pædagogik og redskaber samt it-hjælpe midler rettet mod fagligt svage elever og elever med særlige behov.
- Udvikling af eksemplariske undervisningsforløb med fokus på undervisningsdifferentiering og elever med særlige behov, herunder elever med læse- og skrivevanskeligheder.
- Fremme anerkendelse af ordblindhed gennem vejledning bl.a. ved at uddybe skolelederens forpligtelse til at have et beredskab, der gør, at ordblindhed kan identificeres med henblik på at tilrettelægge et fyldestgørende undervisningstilbud.
- Initiativer på ordblindeområdet i SPS-enheden i Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen.
- Forsøg, hvor elever med særlige behov som fx ordblindhed får mulighed for at benytte sig af ordforslagsprogrammer ved 9.-klasseprøven i dansk retskrivning.

Om ordblindetest

Undervisningsministeriet støtter udviklingen af to nye test, som skal medvirke til, at elever med ordblindhed får en sikker og ensartet dokumentation af deres vanskeligheder tidligt og uanset, hvor i landet de bor, og hvor i uddannelsessystemet de befinder sig. Kommunerne får i 2015 stillet de to nye test til rådighed gratis.

Den tværgående ordblindetest, er en test, som Undervisningsministeriet har taget initiativ til. Testen er færdigudviklet i 2015. Den vil blive stillet gratis til rådighed for kommuner og skoler til brug fra 3. klasse, ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser. Testen udvikles af et konsortium med Center for Læseforskning på Københavns Universitet som projektledere. Testen vil – til forskel fra eksisterende test – kunne identificere elever med ordblindhed på tværs af uddannelser, og dermed hindre, at elever, som er identificeret med ordblindhed på et uddannelsesniveau, skal udredes igen på det næste uddannelsesniveau.

Den anden test til tidlig identifikation udvikles også af Center for Læseforskning på Københavns Universitet. Der er tale om et udviklingsprojekt hos Center for Læseforskning, som ministeriet sammen med Trygfonden og Socialstyrelsen medfinansierer. Formålet med projektet er at afprøve mulighederne i en ny type test – dynamiske test – for at identificere risiko for ordblindhed tidligt. Formålet er desuden at undersøge, om testen kan identificere risiko for ordblindhed både hos elever med dansk som modersmål og dansk som andetsprog.

UVM støtter projektet med 2,5 millioner kroner fra satspuljen for 2012. Projektet er også støttet af Trygfonden. Udviklede test vil sammen med vejledningsmateriale blive stillet gratis til rådighed for kommuner og skoler fra ultimo 2015.

Om test af talblindhed og vejledninger til undervisning af elever med talblindhed

Den målrettede indsats for talblinde elever indgår i aftalen om et fagligt løft af folkeskolen. Talblindhed er specifikke vanskeligheder med matematik. I hverdagen kan det betyde, at et barn har svært ved at aflæse tiden på et analogt ur, ved at overskue skemaer med tal, fx tidstabeller, og ved at forstå mængder og størrelsesforhold, fx at bedømme afstand i meter og centimeter.

Undervisningsministeriet har igangsat et projekt, hvor der udvikles en test af talblindhed og elektroniske vejledninger til den opfølgende indsats. Projektet tager udgangspunkt i en kortlægning af talblindhed, som SFI i efteråret 2013 har gennemført for Undervisningsministeriet. I kortlægningen sammenfattes viden om, hvad talblindhed er, hvilke redskaber der er til rådighed til diagnosticering, samt viden om pædagogiske indsatser på området. Desuden identificeres vidensmiljøer og eksperter på området både i Danmark, Norden og internationalt. Kortlægningen viser, at talblindhed er et forholdsvist nyt forskningsfelt.

I projektet udvikles en test af talblindhed i tilknytning til gennemførelse af en langtidsundersøgelse af elever på 2.-4. og 4.-6. klassetrin. Designet er valgt for at sikre, at testen tidligst muligt identificerer netop de elever, der har brug for en forebyggende og målrettet indsats. Testen vil skulle bruges som redskab til den opfølgende dialog mellem ressourcepersoner på matematikområdet og matematiklærere om, hvordan elever med talblindhed får et fyldestgørende undervisningstilbud.

I forbindelse med testudviklingen er der også afsat midler til udvikling af elektroniske vejledninger til den opfølgende indsats. Vejledningerne vil indeholde:

1. Elektronisk pædagogisk vejledning med eksempler på handlemuligheder for, hvordan relevant vidensbaseret undervisning kan struktureres og tilrettelægges i almen- og specialundervisningen for elever med talblindhed på mellemtrinnet og i udskolingen.
2. Elektronisk pædagogisk vejledning om forebyggende og tidlig indsats i forhold til elever i risiko for talblindhed med eksempler på hvordan relevant vidensbaseret, tidlig indsats kan struktureres og tilrettelægges i almenundervisningen for elever i indskolingen.

Projektet gennemføres af Aarhus Universitet (DPU) og UC Sjælland. Der er afsat 2,5 mio. kr. til projektet, som afsluttes primo 2017.

Om it-projekter:

Projekterne er nævnt i forbindelse med aftalen om et fagligt løft af folkeskolen og indgår i arbejdsprogrammet for Ressourcecenter for Folkeskolen. Puljen blev udmøntet i 2012, og tre projekter er igangsat. De to projekter har fokus på læsning og på elever med læsevanskeligheder:

- Ipad-redskab til understøttelse af tidlig læsetilgængelse og undervisningsdifferentiering. I projektet udvikles og evalueres effekten af et IT-baseret læringsredskab i at understøtte udvikling af begyndende læsefærdighed i børnehaveklassen.

- Kompenserende it-hjælpemidler i folkeskolen. Projektet har til formål at undersøge, hvilke IT-hjælpemidler elever med læsevanskeligheder anvender i normalundervisningen, samt hvilken effekt brug af IT-hjælpemidler har på læsesvage elevers fortsatte læse- og sprogudvikling.

Om eksemplariske undervisningsforløb:

Udviklingsprojektet har fokus på udvikling og afprøvning af eksemplariske undervisningsforløb med fokus på undervisningsdifferentiering samt undervisning af blandt andre elever med læse- og skrivevanskeligheder. Projektet er koncentreret omkring dansk og matematik i 5. klasse. Projektet er afsluttet, og produkterne omfatter bl.a. materiale til inspiration til lærerne til at udvikle skolen praksis i en mere undervisningsdifferentieret retning, og der er afholdt to konferencer.

Om skolelederens rolle:

Undervisningsministeriet har uddybet skolelederens forpligtelse til at have et beredskab, der gør at ordblindhed kan identificeres med henblik på at tilrettelægge et fyldestgørende undervisningstilbud i en vejledning.

Om initiativer på ordblindeområdet i SPS-enheden:

Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen har iværksat en række initiativer for at understøtte ordblindegruppen. Der har særligt været fokus på overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse:

- I den nye bekendtgørelse om vejledning om valg af ungdomsuddannelse og erhverv får Ungdommens Uddannelsesvejledning til opgave at få de unge testet, hvis der ved samtalen med den unge opstår mistanke om ordblindhed. Bekendtgørelsen træder i kraft i januar 2015.
- Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen gennemfører for øjeblikket et forsøg i fire kommuner, hvor der er gennemført test af alle unge i 9. og 10. klasse. De unge, der er konstateret ordblinde, er blevet tilbudt en it-rygsæk, som efterfølgende kan medtages til ungdomsuddannelsen. Overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse for denne gruppe evalueres efterfølgende i efteråret 2015.
- For at sikre hurtig tildeling af it-rygsække er der oprettet et beredskab af it-rygsække på ungdomsuddannelsesinstitutionerne. Dette kan reducere ventetiden på hjælpemidlet for den unge.
- UVM har igangsat udviklingen af Ordblindedetest på Tværs af Uddannelser (som nævnt i Politiken) med henblik på, at de unge med ordblindhed findes tidligere i deres uddannelsesforløb. Ungdomsuddannelsesinstitutionen behøver derfor ikke at gennemføre en fornyet test, men kan anvendes de tidligere testresultater, når støtte skal iværksættes.

Herudover skal følgende fremhæves:

- Som led i bestræbelserne på, at de ordblinde skal møde færre barrierer, er Kulturministeriet og Undervisningsministeriet blevet enige om, at Nota (Nationalbibliotek for mennesker med læsevanskeligheder) producerer de e-tekster, som de unge ordblinde på ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser skal bruge i deres hjælpemidler.
- Undervisningsministeriet har iværksat en analyse af, i hvilket omfang unge i produktionsskoleforløb tildeles it-rygsække. Analysen forventes færdiggjort i løbet af efteråret.

Om forsøg med adgang til ordforslagsprogrammer ved prøven i dansk retskrivning:

Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen har i 2014 igangsat et forsøg, hvor skolerne har fået mulighed for at tilbyde elever med særlige behov, fx stavevanskeligheder, at benytte ordforslagsprogrammer (programmer,

som giver forslag til ord, når man skriver) ved prøven i dansk retskrivning. Første del af forsøget blev afviklet ved sommerprøveterminen 2014, og forsøget fortsætter til og med sommerprøveterminen 2015. Undervisningsministeriet har igangsat en evaluering af forsøgets første del med henblik på at vurdere, hvilken betydning brug af ordforslagsprogrammer i udskoling har på undervisningen og elevernes tilegnelse af retskrivningsfaglige mål. Evalueringen forventes at være færdig ultimo 2014, og på baggrund af denne vil Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen vurdere, om der er behov for at justere forsøgets anden del.

2. Hvad er kommunernes/institutionernes forpligtelse i dag:

Folkeskolen

Folkeskolen er kommunernes ansvar. Det er folkeskolens ansvar at sørge for en sikker identifikation af elever med ordblindhed og give dem et fyldestgørende undervisningstilbud. Skolelederen har ansvar for at have et beredskab, som gør det muligt at vurdere en elevs undervisningsmæssige behov, hvor der kan være anledning til bekymring. Hvis der fx er tegn på ordblindhed, må dette afklares ved testning, således at det er muligt at tilrettelægge et relevant undervisningstilbud til eleven i den almindelige klasse. Test udviklet i de projekter, som Undervisningsministeriet støtter, vil blive stillet gratis til rådighed for kommuner og skoler i forbindelse hermed. Læsekonsulenter og læsevejledere kan rådgive om identifikation af ordblindhed, og skolernes lokale læsekonsulenter og læsevejledere skal være opmærksomme på, hvilke elever der skal testes og sørge for testningen, således at elevens undervisningsmæssige behov identificeres.

Det er skolens ansvar at sikre, at særlige hjælpemidler, som er en forudsætning for, at eleven får tilstrækkeligt udbytte af undervisningen, stilles vederlagsfrit til rådighed. Dette gælder også hjælpemidler, som er nødvendige for, at eleven kan forberede sin undervisning hjemme. Det er også skolens ansvar at sikre, at eleven i fornødent omfang instrueres i brugen af hjælpemidlet, herunder download af software til it-rygsække.

Ungdomsuddannelserne

På alle ordinære ungdomsuddannelser (gymnasier, hf, erhvervsuddannelser, social- og sundhedsuddannelser), som er omfattet af den specialpædagogiske støtteordning (SPS), kan institutionen søge tilskud til it-rygsæk til elever med ordblindhed (jf. bekendtgørelse om særlige tilskud til specialpædagogisk bistand ved ungdomsuddannelser m.v. nr. 1377 af 9. december 2013). Det er skolens ansvar at dokumentere elevens ordblindhed ved ansøgning. Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen stiller i dag en gratis ordblindescreening til rådighed for alle ungdomsuddannelsesinstitutioner, som kan anvendes ved ansøgning om støtte til elever med ordblindhed.

Den nye ordblindetest ”ordblindetest på tværs” kommer til at erstatte den nuværende screening og bliver obligatorisk ved ansøgning om støtte i SPS-ordningen både på ungdomsuddannelser og videregående uddannelser, hvor der i dag også er et obligatorisk testmateriale, som anvendes ved udredning af ordblindhed.

Regler for folkeskolen, der har relevans for elever med ordblindhed og læsevanskeligheder.

	Støttebehov under 9 timer/uge		Støttebehov over 9 timer/uge	
	<i>Kan</i>	<i>Skal</i>	<i>Kan</i>	<i>Skal</i>
Vurdering af støttebehov	<p>Test: Hvis der fx er tegn på ordblindhed, må dette afklares ved testning, således at det er muligt at tilrettelægge et relevant undervisningstilbud til eleven i den almindelige klasse (tidl. gældende VEJ nr. 9082 af 26/02/2013 kap. 16, der pt. er under revision).</p> <p>PPV: Hvis skolelederen efter en faglig vurdering når frem til, at der er behov</p>	<p>Alle elever skal have et fyldestgørende undervisningstilbud (forarbejderne til lov nr. 379 af 28. april 2012).</p> <p>Skolelederen har ansvar for at have et beredskab, som gør det muligt at vurdere en elevs undervisningsmæssige behov, hvor der kan være anledning til bekymring (tidl. gældende VEJ nr. 9082 af 26/02/2013 kap. 16, der pt. er under revision).</p>		<p>Hvis skolelederen vurderer, at en elev har så alvorlige ordblinddevanskeligheder, at der er behov for iværksættelse af specialundervisning, inddrages pædagogisk-psykologisk rådgivning med henblik på at få afklaret elevens støttebehov (§ 2 i BEK nr. 693 af 20/06/2014).</p> <p>Forældre, der er bekymrede for, om deres barn har så alvorlige ordblinddevanskeligheder, at der er behov for iværksættelse af specialundervisning, har ret til at anmode PPR om en vurdering heraf (§ 2, stk. 2, i BEK nr. 693 af 20/06/2014).</p>

	for en pædagogisk-psykologisk vurdering (PPV) for at tilrettelægge et fyldestgørende undervisnings-tilbud til en elev med særlige behov, kan der efter samråd med forældrene indhentes en PPV (tidl. gældende VEJ nr. 9082 af 26/02/2013 kap. 16, der pt. er under revision).			
Støttefor-mer		Undervisningsdifferentiering og holddannelse, supplerende undervisning eller anden faglig støtte. Hjælpe midler: De nødvendige undervisningsmidler skal stilles vederlagsfrit til rådighed for eleverne (folkeskolelovens § 19).		Støtte i mere end 9 timer ugentligt, specialklasse eller specialskole. Hjælpe midler: De nødvendige undervisningsmidler skal stilles vederlagsfrit til rådighed for eleverne (folkeskolelovens § 19). Særlige undervisningsmaterialer og tekniske hjælpemidler til elever, der hidtil har været givet i henhold til specialundervisningsbekendtgørelsen, kan i stedet gives i

		<p>Særlige undervisningsmaterialer og tekniske hjælpemidler til elever, der hidtil har været givet i henhold til specialundervisningsbekendtgørelsen, kan i stedet gives i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 1, 1. pkt. De nødvendige undervisningsmidler, herunder tekniske hjælpemidler, skal stilles vederlagsfrit til rådighed for eleverne, så de kan benytte dem i og uden for skoletiden. Skolen skal i denne forbindelse sikre, at den enkelte elev i fornødent omfang instrueres i brugen af hjælpemidlet, herunder download af software til it-rygsække (tidl. gældende VEJ nr. 9082 af 26/02/2013 kap. 16, der pt. er under revision).</p>		<p>henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 1, 1. pkt. De nødvendige undervisningsmidler, herunder tekniske hjælpemidler, skal stilles vederlagsfrit til rådighed for eleverne, så de kan benytte dem i og uden for skoletiden. Skolen skal i den forbindelse sikre, at den enkelte elev i fornødent omfang instrueres i brugen af hjælpemidlet, herunder download af software til it-rygsække (tidl. gældende VEJ nr. 9082 af 26/02/2013 kap. 16, der pt. er under revision).</p>
Klagemuligheder				<p>Forældre, der er bekymrede for, om deres barn har så alvorlige ordblindevanskeligheder, at der er behov for iværksættelse af specialundervisning, har ret til at klage til Klagenævnet for Specialundervisning, der har mulighed for at ændre kommunens afgørelse om specialundervisning til eleven (folkeskolelovens § 51 og kap. 8 i BEK nr. 693 af 20/06/2014).</p>